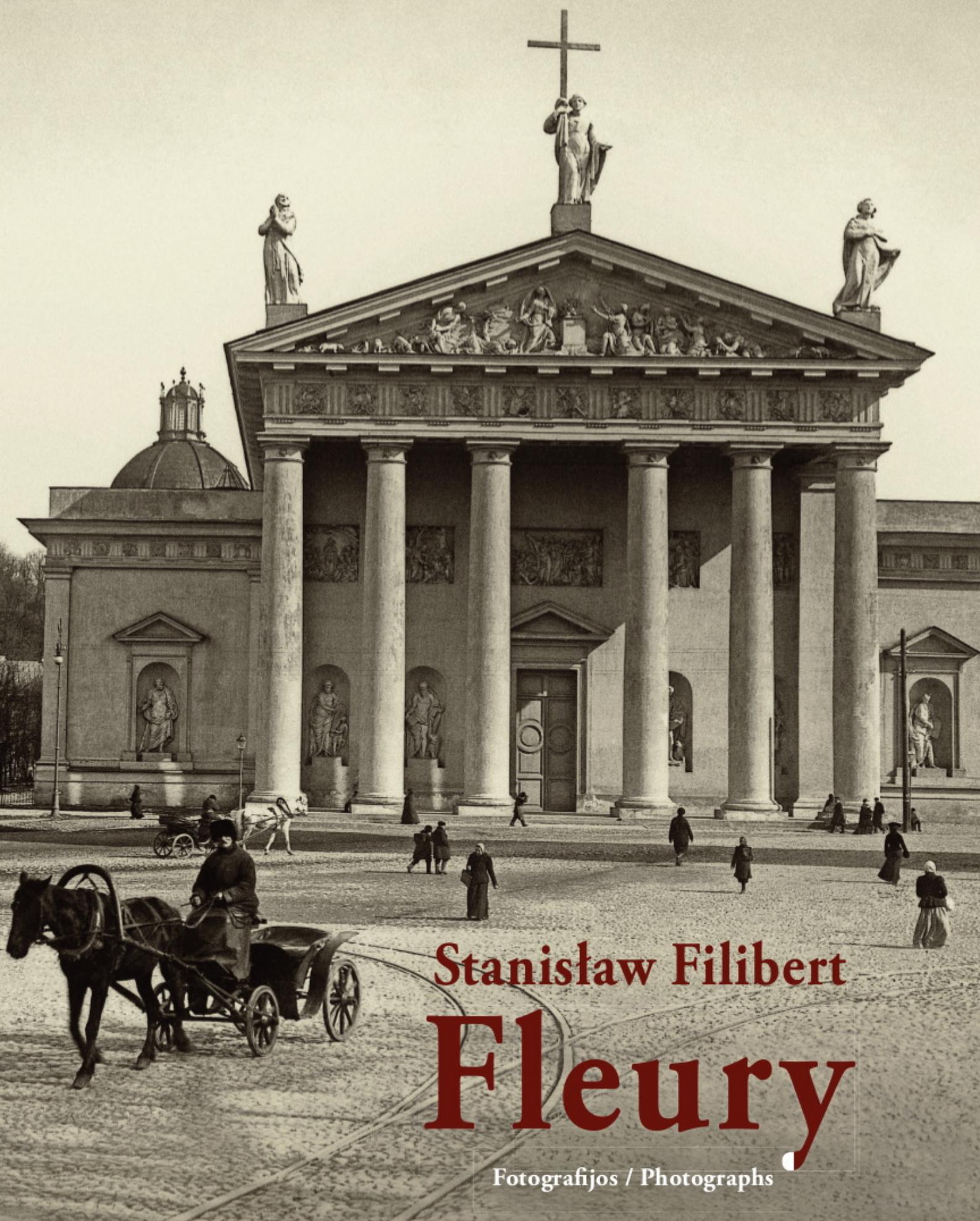

LIETUVOS NACIONALINIS MUZIEJUS

Stanisław Filibert
Fleury

Fotografijos / Photographs

Stanisław Filibert
Fleury

1858–1915

Fotografijos / Photographs

Sudarytoja
Jūratė Gudaitė

LIETUVOS NACIONALINIS MUZIEJUS

Knygos leidimą parėmė

BALTO
print

UAB BALTO print

Dailininkas
EUGENIJUS KARPAVIČIUS

Meninis redaktorius
ARŪNAS PRELGAUSKAS

Maketuotoja
EDITA GUŽAITĖ

Fotografai
ALGIRDAS JUODIS
KEŠUTTIS STOŠKUS

Redaktorės
LORETA URTĖ URBAITĖ
NIJOLĖ DEVEIKIENĖ

I anglų kalba vertė
MANTAS ADOMÉNAS

Antras patikslintas ir papildytas leidimas

2 p.
Stanisławas Filibertas Fleury. Apie 1910

ISSN 1392-9003
ISBN 978-609-8039-83-2

UDK 77(474.5-25)(091)(084)
FI-152

© Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016

Turinys

Pratarmė	7
Kasdienybės vaizdų metraštininkas	9
Vilniaus vaizdai	31
Vilniaus apylinkės	167
Stereoskopinės fotografijos	293
Portretai	389
Kitos fotografijos	483
Katalogas	531
Literatūra	552
Asmenvardžių rodyklė	555
Stanisław Filibert Fleury and His Photographs	557
List of Illustrations	571

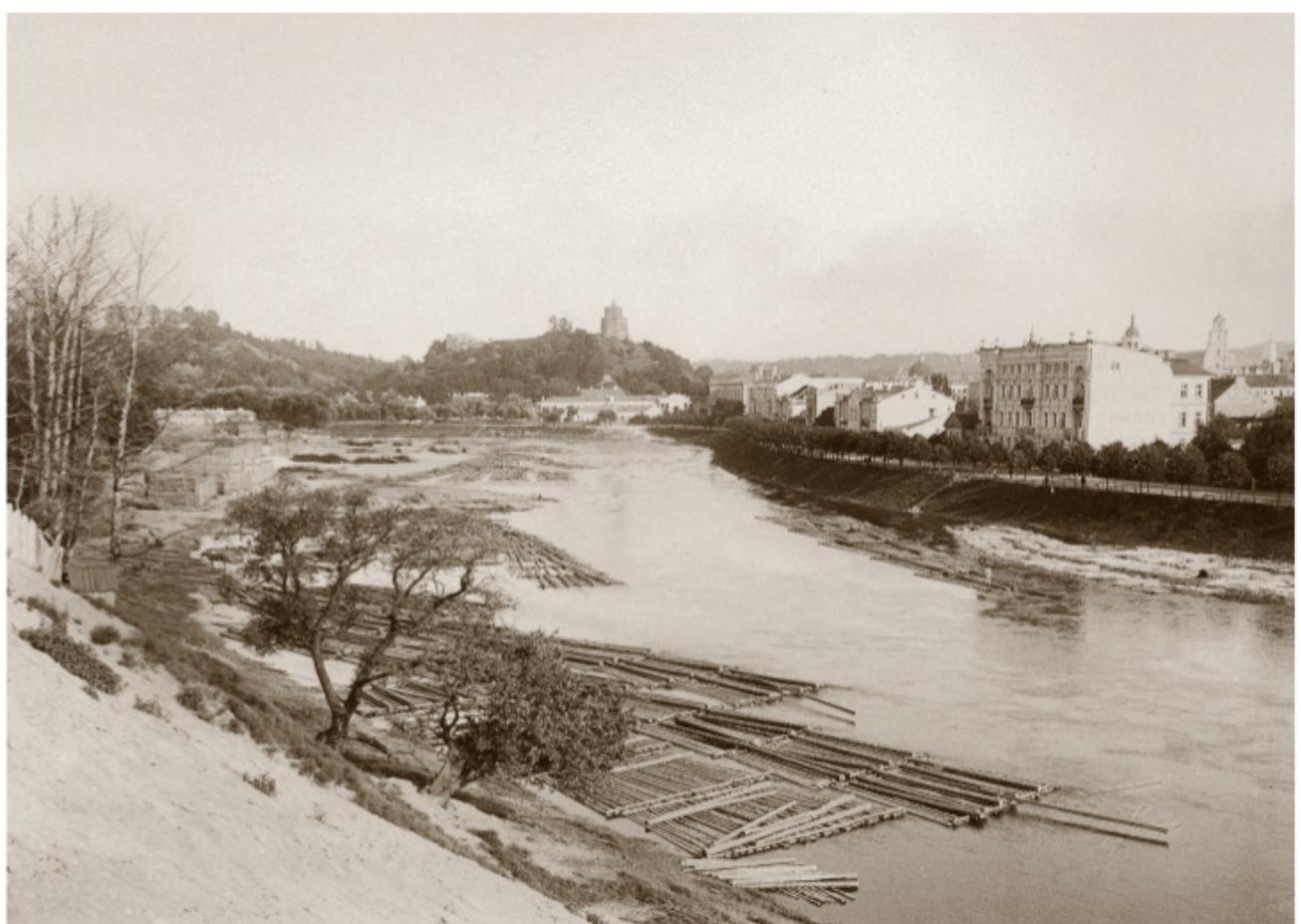
Pratarmė

Lietuvos nacionalinis muziejus tėsia Lietuvos fotografijos istorijos publikacijas. Ši knyga skirta XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniuje dirbusio fotografo Stanisława Filiberto Fleury kūrybai. Pirmą kartą fotografo darbai buvo eksponuoti 1996 m. Lietuvos nacionalinio muziejaus parodoje „Taip tada gyvenom... Vilniaus kraštas Stanisława Filiberto Fleury fotografijoje“. Šioje parodoje, surengtoje kartu su Gdansko nacionaliniu muziejumi, buvo pristatyti Vilniaus ir jo apylinkių vaizdai. 2001 m. muziejaus surengtoje parodoje „Vilnius Stanisława Filiberto Fleury fotografijoje“ eksponuotos 136 fotografijos iš Lietuvos nacionalinio muziejaus ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rinkinių.

Didžiausią šioje knygoje publikuojamų fotografijų dalį sudaro Lietuvos nacionaliniame muziejuje sukauptą Fleury fotografijų ir stiklo negatyvų rinkinys. Kita dalis saugoma Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių, Vilniaus universiteto, Nacionalinėje M. Mažvydo, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekose, Lietuvos dailės, Teatro, muzikos ir kino, Vytauto Didžiojo karo, Šiaulių *Aušros* muziejuose, Lietuvos centriniame valstybės, Lietuvos literatūros ir meno archyvuose. Gdansko nacionalinio muziejaus sutikimu publikuojamos kai kurios Fleury fotografijos, saugomos šiame muziejuje.

Knygoje fotografijos sugrupuotos pagal siužetą temas ir žanrus. Miesto ir apylinkių vaizdai pateikti laikantis jų geografijos, portretai sudėti atsižvelgiant į chronologiją pagal Fleury ateljė fotokortelių signatūras, naudotas skirtingais laikotarpiais. Išimtį sudaro fotografo šeimos, etninių tipų, vaikų ir šaukinių į caro armiją portretai, publikuojami vientisomis grupėmis. Dalyje „Kitos fotografijos“ pateikiamas interjerų, liturginių reikmenų fotografijos, stiklo negatyvai ir pavienės fotografijos, kuriose jamžinti krašto istorijos, kultūros įvykiai, meno kūriniai. Fotografijose fiksuoti siužetai identifikuoti bei datuoti remiantis vaizduojamų objektų istoriniais duomenimis, rastais įvairiuose Vilniaus miesto istorijos šaltiniuose: miesto vadovuose, to laikotarpio informaciniuose leidiniuose, spaudoje, dailės istorijos tyrinėtojų mokslinėse publicacijose. Knygos pabaigoje pridedamas skelbiamą Fleury darbų katalogas, kuriame pateikti išsamūs fotografijų ir stiklo negatyvų archyviniai duomenys: išmatavimai, saugojimo vieta, šifras ir kitos nuorodos.

Nuoširdžiai dėkojame Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių, Vilniaus universiteto, Nacionalinei M. Mažvydo, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekoms, Nacionaliniams M. K. Čiurlionio, Lietuvos dailės, Lietuvos teatro, muzikos ir kino, Vytauto Didžiojo karo, Šiaulių *Aušros*, Gdansko nacionaliniams muziejams, Lietuvos centriniams valstybės, Lietuvos literatūros ir meno archyvams, leidusiems publikuoti savo rinkiniuose saugomas Fleury fotografijas. Dėkingi kolekcininkui Zigfridui Jankauskui, archeologui Gyčiui Grižui, mielai pasiūliusiemis fotografijas iš asmeninių archyvų, akademikui Vytautui Merkiui ir fotografijos istorikui Stanislovui Žvirgždai, suteikusiems vertingų istorinių žinių ir padėjusiems identifikuoti kai kurias Fleury fotografijas.

Neris nuo Šnipiškių. Apie 1896

Kasdienybės vaizdų metraštininkas

Vienas svarbesnių XIX a. technikos išradimų – fotografija Vilnių pasiekė šimtmečio viduryje. Pirmosios fotoateljė čia buvo atidarytos 1843–1845 m., o ankstyviausios išlikusios Vilniaus vaizdų fotografijos datuojamos 1858–1860 m. Jų autorai Abdonas Korzonas ir Albertas Swieykowski pirmieji iš savo fotografijų sudarė Vilniaus vaizdų albumus. Po 1863-ųjų sukilimo tokius albumus parengė Vilhelmas Zacharčikas ir Józefas Czechowiczius. Fotografija labiausiai domėjosi vietas bajorai ir dailininkai. Nuo 1866-ųjų Vilniuje savo fotoateljė atidarė dailininkas Aleksanderas Władysławas Straussas. Mieste taip pat dirbo bajoriškos kilmės fotografai broliai Waclawas, Edwardas ir Henrykas Czyžai, Tyburcijus Chodžko, Adomas Daukša, Janas Hermanowiczius, Adolfas Struniewiczius ir kiti.

XIX–XX a. sandūroje Vilnių ir jo apylinkes bei vilniečius fotografavo čia gyvenęs ir dirbęs fotografas Stanisławas Filibertas Fleury. Jo gyvenimo metai (1858–1915) sutampa su senosios Vilniaus fotografijos laikotarpiu, o kūrybinėja ir produktyviausia veikla apima 1888–1914 metus.

Fleury giminė kilusi iš Prancūzijos. Kaip liudija fragmentiškos archyvinės ir spaustintų šaltinių žinios¹, fotografo prosenelis Filippas de Fleury 1781 m. buvo papulkininkiu, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Stanislovo Augusto Poniatovskio fligeladjutantu. 1788 m. tapo pulkininku, o po dvejų metų, 1790-aisiais, jam buvo suteiktas bajoro titulas ir herbas. Pirmasis iš Varšuvos į Vilnių atsikraustė fotografo senelis Marcinas Fleury. Varšuvoje jis dirbo mokytoju, vėliau – baldų apmušėju. Pagal tada Vilniaus mieste gyvavusią tradiciją Fleury šeimos nariai buvo įrašyti į kitataučių katalikų Šv. Martyno bendruomenę, priskirtą Šv. Onos bažnyčios parapijai.² Nevietinę giminės kilmę liudija ir fotografo tévo Józefo Osipo Fleury (1813–1890) mirties įrašas³ Vilnius Šv. Prancišaus ir Bernardino bažnyčios metrikų knygoje. Jame nurodoma, kad Józefas Fleury buvo Varšuvos pilietis ir mirė septyniasdešimt septynerių metų. Kitas faktas, patvirtinančios šios giminės svetimą kilmę – Vilniaus bažnyčių metrikų knygose įvairuojanti jos pavardės rašyba: Флоровъ, Флери. Šv. Petro ir Povilo bažnyčios knygoje prie Stanisława Filiberto Fleury gimimo metrikų yra archyvaro parašu patvirtintas įrašas, kuriuo „remiantis 1879 m. rugpjūčio 9 d. potvarkiu nr. 6877“ jo tévu pavardė Флери ištaisoma į Fleury⁴, nors buvo vartoamas ir rusiškasis pavardės variantas. Svetima kilmė nesutrukdomi Fleury giminės palikuonims ištvirtinti Vilniuje ir tapti jo istorijoje žymiais bei gerbiais piliečiais.

1848 m. fotografo tévas pradėjo dirbti miesto magistratė, vėliau per tvarkytame į miesto valdybą. Čia išdirbo beveik 42 metus, iki pat mirties – 1890-ųjų vasario 12 d.⁵ Netoli Vilniaus jis nuomojosi Pupojų dvareli, o 1863 m. su šeima persikraustė į namą, kurį pasistatė iš Šv. Dvasios vienuolyno išsinuomotame sklype Polocko gatvėje 38.⁶ Józefas Fleury buvo vedęs du kartus. Iš pirmos santuokos su Wincenta Popławska turėjo sūnų Władysławą, dukteris Zofiją ir Heleną (1857 05 04⁷–1917). Pirmoji žmona mirė trisdešimties

1 Seweryn Uruski, *Rodina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 4, Warszawa, 1907, s. 43; Jan Bulhak, *O pierwzych fotografach wileńskich z XIX wieku*, Wilno, 1939; S. F. Fleury biografijos parašytos duktės Waclawas Fleury 1939 m. sausio 25 d., rankraštis (Aleksandro Lubowicius iš Sopoto nuosavybė) ir kiti.

2 Ši bendruomenė Vilniuje įkurta 1604 m., vienijo ir globojo mieste gyvenusius kitakalbius užsieniečius, išpažistantinius katalikų tikėjimą. Informaciniame 1893 m. leidinyje *Памятная книжка Вильенской губернии* (p. 213) skelbiama, kad šios bendruomenės kasininkai pareigas Stanisławas Filibertas Fleury pradėjo eiti nuo 1890 m. rugpjūčio 23 d., o 1899 m. Amintinėje nurodyta, kad jis kasininku buvo jau nuo 1888 m. Šias pareigas éjo iki 1900 m.

3 LVIA, f. 604, ap. 20, b. 240, l. 832.

4 LVIA, f. 604, ap. 20, b. 81, l. 365.

5 Po J. Fleury mirties jo žmona Marija 1890 m. kovo 3 d. kreipėsi į miesto valdybą dėl našlytės pensijos. Valdyba, atsižvelgusi į sunkią našlę materialinę padėtį ir į tai, kad velionis buvo ilgametis valdybos tarnautojas, nusprendė mokėti našlei 150 rublų metinę pensiją. *Протоколы Виленской городской думы за первое полугодие 1890 года*, 18 апреля, № 12, с. 2.

6 Po J. Fleury mirties namą paveldėjo žmona Marija, o po jos mirties – dukte Helena Fleury-Wygonowska, kurios praėjimu 1904 ir 1907 m. Vilniaus miesto valdyba išdavė leidimus medinių namų perstatyti į mūrinį.

7 LVIA, f. 604, ap. 20, b. 81, l. 129.

Józefas Osipas Fleury. Apie 1889

Marija Bogdanowicz-Fleury. Apie 1889

metų, gimdydama Heleną.⁸ Antrojoje santuokoje su Marija Bogdanowicz buvę keturi vaikai (pagal rastus duomenis bažnytinį metrikų knygose): Stanisławas Filibertas (1858 08 22⁹–1915 04 21), Edmundas Romualdas (1868 02 05 –1874 05 30)¹⁰, Marija Francisika (1869 12 03 –1870 08 26)¹¹ ir Wacławas (1871 09 19¹²–?). Józefas Fleury mirė nuo širdies priešpuolio, paliko sūnų Władysławą, dukteris Zofią ir Heleną iš pirmosios santuokos bei antrają žmoną Mariją ir jūdvięjų sūnų Stanisławą Filibertą.

Stanisławas Filibertas Fleury gimė 1858 m. rugpjūčio 22 d. Pupojų dvarelyje, buvo pakrikštystas Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje 1858 m. lapkričio 16 d. Pirmąsias mokslo žinias būsimasis dailininkas ir fotografas gavo namuose. 1869–1873 m. mokėsi Vilniaus 2-ojoje berniukų gimnazijoje, tačiau jos nebaigė dėl sunkių materialinių sąlygų. 1874 m. įstojo į Vilniaus piešimo mokyklą, vadovaujamą Ivano Trutnevo. Pagal Trutnevo sudarytą mokymo programą mokykloje veikė du skyriai – amatų-piešimo ir tapybos. Mokykloje buvo mokoma lipdybos iš molio ir vaško, akvarelės, piešimo, dėstoma architektūros ir perspektyvos teorija, tapybos istorija, kitos disciplinos: piešimas iš natūros, žemės ūkio padargų, namų apyvokos dirbinių, pastatų planų, fasadų ir jų konstrukcijų braižymas.¹³ Pavasarį Trutnevas su mokiniais keliaudavo po Vilniaus apylinkes, tose išvykose jie mokydavosi tapyti gamtą. Vasarą mokiniams būdavo užduodamos panašios savarančiško darbo užduotys. Vilniaus piešimo mokyklos mokiniai darbai buvo siunčiami į Imperatoriškosios dailės akademijos Sankt Peterburge konkursus, rengiamus nuo 1871 m. kas trejus, vėliau kas šešerius metus. Savo piešinius ir skulptūros darbus siuntė ir Fleury. Apie 1878 m. jam už piešinius buvo įteiktas Sankt Peterburgo Imperatoriškosios dailės akademijos paskatinamasis medalis, o viename iš konkursų už medžio skulptūrėles „Senis“ ir „Senė“ buvo apdovanotas sidabro medaliu.

8 LVIA, f. 604, ap. 20, b. 81, l. 365.

9 LVIA, f. 604, ap. 20, b. 83, l. 444.

10 LVIA, f. 604, ap. 20, b. 114, l. 188 ir f. 604, ap. 20, b. 122, l. 483.

11 LVIA, f. 604, ap. 20, b. 117, l. 168 ir f. 604, ap. 20, b. 117, l. 450.

12 LVIA, f. 604, ap. 20, b. 119, l. 68.

13 Jolanta Širkaitė, „Vilniaus piešimo mokykla ir jos mokiniai“, *Kultūros istorijos tyrimai*, t. 3, Vilnius, 1997.

Stanisławas Filibertas Fleury
Apie 1882. Fot. Aleksanderas Władysławas Straussas

Tuo pačiu metu jis mokėsi fotografijos pas garsų Vilniaus fotografią, dailininką Straussą, dirbo jo ateljė. Apie 1876–1879 m. Fleury atliko karinę prievozę. Kadangi tolesnėms dailės studijoms Fleury stigo lėšų, teko rinktis pelningesnę – fotografo profesiją. 1884 m. jis kartu su bičiuliu Richardu Baczanskiu pradėjo dirbti fotografo, smuikininko Faustyno Łopatyńskiego ateljė, įsikūrusioje Šv. Dvasios vienuolyno name Didžiojoje gatvėje 70. Visi trys fotografai kartu dirbo tik porą metų – iki Łopatyńskiego mirties 1886-ujų lapkričio mėnesį. Bendra Fleury ir Baczanskiu fotoateljė, kurios signatūra buvo *S. Fleury et Co* ir *Fleury & Baczanski*, veikė iki 1892 m.

XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje Vilniuje buvo nemažai fotoateljė. Fotografijos priklausomai nuo formato kainavo 30–40 kapeikų arba 3–5 rublius. Ką dirbo fotoateljė kiekvienas pradedantysis fotografas, savo atsiminimuose *Kaip aš tapau fotografu* aprašo Fleury mokinys fotografas, lietuviškųjų vakarų režisierius, dramaturgas ir vertėjas Jonas Strazdas:

„Pasodinus į kėdę prie dekoracijos klientą, ypač klientę, su aparatu buvo įvairiai žongliruojama ieškant, fotografų žargonu vadinamo, geriausio *anfas*, *troacar ar profil*. Ypač ieškodavome gero, švelnaus su niuansais apšvietimo. [...]. Reikia pasakyti, kad kiekvieno žmogaus viena akis yra truputį mažesnė negu kita, tas pats ir su veido žandais. Taigi čia ir glūdėjo gero fotografo

menas – surasti tokį kliento veido posūkį, kad jis savo nuotrauka būtų patenktinas, kad būtų net gražesnis negu natūroje... Tokia buvo mada... Dėl to kartais tekdavo daryti dvi, tris nuotraukas, o pasitaikiusius kliento defektus – atsivépusių ar per didelę ausį, nosies kuprelę ar jos bukumą, raupų žymes, karpas, atsikišusį žandą, nukaruusi pagurklį, plačią taliją – panaikindavo ant stiklo negatyvo retušeris. Kad taptum geru retušeriu, reikia turėti taiklią ranką.¹⁴

Retušuoti, pasirinkti apšvietimą ar dekoraciją Fleury buvo išmokęs Vilniaus piešimo mokykloje ir fotografo Strausso ateljė. Tikriausiai iš pradžių, kol neturėjo savo ateljė ir mokinį pagalbininką, fotografui pačiam teko viską daryti: ryškinti, džiovinti negatyvus, juos valyti, pjaustyti, dauginti ir numeruoti fotografijas, klijuoti popierių, saugantį fotografijas nuo subražymo.

Igyta profesija ir pagerėjusi materialinė padėtis, matyt, lémė pokyčius asmeniniame fotografo gyvenime. 1887 m. balandžio 10 d.¹⁵, būdamas 29-erių, Fleury vedė metais jaunesnę vilnietę Feliciją Andrukowicz (1859?–1941 10 14). Jie susilaukė penkių vaikų – dviejų dukterų ir trijų sūnų. Tai Wacława (1888 09 28¹⁶–1983), Witoldas (1891 03 21¹⁷–?), Czesława (1893 01 08¹⁸–1895), Henrykas (1896 06 09¹⁹–1920) ir Stanisławas Kazimierz (1939). Vyriausasis sūnus Witoldas baigė medicinos studijas Dorpate (abar Tartu), dirbo gydytoju Pinske, vėliau Naujosios Vilnios ligoninėje. Henrykas ir Kazimierz pasirinko karininko profesiją. Henrykas baigė teisės mokslus Sankt Peterburge ir karo mokyklą Maskvoje, tarnavo generolo Halerio armijoje. Žuvo 1920 m. lenkų kovose su bolševikais prie Zamoščiaus (Lenkijoje). Kazimierz, Lenkijos kariuomenės kapitonas, prasidėjus Antrajam pasauliniam karui buvo sužeistas ties Baranovičiais (Baltarusijoje), mirė 1939 m. Starobielske (Ukrainoje). Duktė Wacława mokėsi Vilniaus piešimo mokykloje, 1907–1908 m. – Dailės skatinimo draugijos piešimo mokykloje pas Tadeuszą Dmachowską, apie 1910 m. – Jano Ciaglinskio privačioje dirbtuvėje. 1912–1915 m. studijavo tapybą Imperatoriškojoje dailės akademijoje Sankt Peterburge, 1918–1939 m. gyveno Vilniuje, mokytojavo mokykloje „Świt“, 1945-aisiais persikėlė į Sopotą Lenkijoje.

Ankstyviausias Fleury, kaip fotografo, darbo laikotarpis apima maždaug 1884–1892 m. Tuo metu jis kartu su fotografais Łopatyński ir Baczański pradėjo daryti standartinio dydžio *carte de visite* ir *cabinet portret* portretines fotografijas. Per tuos kelerius darbo metus įgytos profesinės ir praktinės žinios Fleury buvo labai naudingos pradėjus dirbti savarankiškai, kai 1892 m. balandžio 29 d. atidarė savo ateljė Vyžulionių dvarininko Bronisławu Wróblewskio name Didžiojoje gatvėje 72.²⁰

XIX a. studijinis fotoportretas buvo paklausiai prekė tarp miesto visuomenės, o fotografams – pelningas verslas. Pagal anuomet vyrausias nuostatas portretas turėjo būti santūrus ir oficialus. Todėl portretai, daryti įvairių fotografių ir ateljė, gana panašūs, skiriasi tik pozavimo detalės. Grupiniuose portretuose kompozicijos atžvilgiu pasirinkimas buvo įvairesnis. Dažnai portretus pažvairindavo ateljė interjero detalės ir dekoracijos. Čia taip pat vyraovo tam tikri stereotipai ir mados. Studijos buvo dekoruotos draperija ar užuolaida, dekoratyvine kolona, tvorele, gėlėmis, stovėjo staliukas, šalia kėdė,

¹⁴ Jonas Strazdas, *Kaip až tapau fotografijas, rankraštis*, LLMA, f. 375, ap. 1, b. 3, l. 4, 5.

¹⁵ LVIA, f. 604, ap. 20, b. 216, l. 377.

¹⁶ LVIA, f. 604, ap. 20, b. 239, l. 392.

¹⁷ LVIA, f. 604, ap. 20, b. 241, l. 861.

¹⁸ LVIA, f. 604, ap. 20, b. 244, l. 687.

¹⁹ LVIA, f. 604, ap. 20, b. 278, l. 578–579.

²⁰ Fleury ateljė 1892–1909 m. veikė Didžiojoje gatvėje 72, o 1910–1915 m. – name nr. 74. Reklamoso nurodomi ateljė adresai: ant vienos fotografijos (LMA, F 151-1594) *S. Fleury. Grande rue, 74, Colotijpje*, laikraščio *Wiadomości ilustrowane* (1914, 30 marca) skelbime: *Zakład Fotochemiczny / S. Fleury / Wielka 74*. Dabar toje vietoje pastatytas naujas namas, kurio adresas: Didžioji gatvė 20.

Stanisław Filiberto Fleury ir Felicijos Andrukowicz sutuoktuvės

1887 balandžio 10

ant grindų patiestas kilimas arba kokio nors gyvūno kailis. Šių kanonų laikėsi ir Fleury. Dekoratyviausi yra fotografo šeimos narių portretai. Jie išradingiau surežisuoti, gal kiek sentimentalūs, tačiau Fleury noras kuo gražiau jamžinti savo vaikus visiškai suprantamas. Tais laikais šeimos fotografijos buvo kaupiamos albumuose ir vertinamos kaip svarbi kelių kartų relikvija. Daug santūresni fotografo draugų, pažystamų ir ateljė klientų portretai. Pastarųjų išliko daugiausia. Meniniu poziūriu jie nuobodoki, tačiau mums įdomūs kaip to laiko dokumentas. Juose jamžinti dailininkai, politikai, dvasininkai, mokslininkai: Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Bolesławas Rusieckis, Edwardas Mateuszas Römeris, Juozapas Kukta, Silvestras Gimžauskas, Ludwikas Zdanowiczius, Józefas Bieliński, Wandalinas Szukiewiczius, Antanas Šutinas ir kt. Mažiau įdomūs portretai, vaizduojantys daugiau nei prieš šimtą metų gyvenusius, šiandien nežinomus vilniečius. Didžiausia šių portretų vertė, kad

jie atspindi to meto gyvenimo realijas – įvairių socialinių luomų ir profesijų atstovus: dvarininkus, kariškius, dvasininkus, gydytojus, mokytojus, gimnazistus, tos epochos madas. Tuo metu buvo labai populiaru savo portretą su trumpa dedikacija dovanoti giminėms, draugams, pažintamiems. „Ypač jaunos klientės bajoraitės, pagal to meto madą besiruošdamos į Varšuvą Užgavenių karnavalams, kur per naujas pažintis tikėdavosi susimedžioti vyra, iš anksto užsisakydavo tuziną ar du savo nuotraukų“²¹, – rašė Strazdas.

Ne mažiau paklausios buvo kolektyvinės fotografijos. Daugiausia jų fotografams užsakydavo kultūros, mokslo, visuomeninės draugijos, mokymo ir kitos įstaigos. Didelės žmonių grupės fotograuodavosi ne tik ateljė studijoje. Buvo mėgstama fotograuotis kelionėse, ekskursijose, iškylose, įsimžinti prie istorijos, kultūros paminklų. Ypač populiarios buvo vinjetės, sukompionuotos iš daug nedidelio formato portretinių fotografijų. Kartais fotografai įvairindavo jas vietovių, miestų vaizdais, kompoziciją papuošdavo secesiniu ornamentu. Tokias vinjetes darė ir Fleury ateljė.

Fotografijos istorijoje portretas ne visada buvo siejamas tik su įsimžinimu, miela dovanėle atminimui. Atsiradus kriminalistikos fotografijai, portretas įgijo ir kitą paskirtį, buvo naudojamas asmenybei identifikuoti. Tokios paskirties portretų yra ir su Fleury įspaudu. Tai Vilniaus gubernijos žydų tautybės šauktinių į caro kariuomenę 1900–1915 m. nuotraukos. Pagal tuomet Rusijoje veikusį visuotinės karinės prievolės įstatymą, sulaukę tam tikro amžiaus vyrai turėjo tarnauti caro armijoje. Šis įstatymas galiojo visiems piliečiams, nepaisant jų tautybės. Vilniaus gubernijoje gyveno daug žydų tautybės piliečių. Uždarai, religingai žydų bendruomenei dėl tam tikrų religinių nuostatų tokia valdžios prievolė buvo nepriimtina, todėl šaukiamojos amžiaus jaunuoliai stengėsi išvengti karo tarnybos. Vilniaus karinė vadovybė, norėdama kontroliuoti šį visuotinai plintantį reiškinį, priėmė nemažai įvairių potvarkių, reglamentuojančių žydų tautybės šauktinių į caro armiją tvarką.²² Policiai privalėjo atvesdinti neatvykusius šauktinius, o šie – pristatyti asmens registracijos dokumentus, t. y. asmenybės liudijimą, išduotą Vilniaus miesto valdybos, ir policijos nuovados viršininko antspaudu patvirtintą portretinę fotografiją. Šioje knygoje publikuojama 14 šauktinių portretų. Lietuvos valstybės istorijos archyve saugomose Vilniaus miesto karo prievolės komisijos bylose²³ yra ir daugiau Fleury bei kitų Vilniaus fotografų darytų šauktinių nuotraukų.

Portretinės fotografijos Fleury neatsisakė iki gyvenimo pabaigos, nuolatos ją tobulino, vienintelis iš Vilniaus fotografų portretus spalvino pastelėmis. Nedaugelį jo portretų galima būtų vadinti charakteriniai. Jiems priskirtini Vilniaus ir Vilniaus krašto gyventojų tipai, vienas kitas studijinis portretas, pavyzdžiu, 1863 m. sukilio dalyvio, grįžusio iš tremties Sibire. Nors Fleury buvo vienas pirmųjų, pradėjės fotograuoti tipą, tačiau charakterinis portretas nebuvo jo mėgstamas žanras. Jis mieliau žmones fotograuodavo turguose, gatvėse, dirbančius laukuose.

Ankstyvuoju veiklos laikotarpiu Fleury pradėjo fotograuoti ir pirmuosius kraštovaizdžius, Vilniaus vaizdus. Iš šio laikotarpio žinoma tik keletas darbų. Spėjama, kad ankstyviausia Fleury išlikusi fotografija (ir stiklo negatyvas),

²¹ Jonas Strazdas, op. cit., l. 7.

²² „По поводу уложение о пресечь отъ исполненія воинской повинности“, *Памятная книжка Виленской губерніи на 1902 годъ*, ч. 3, с. 1–17.

²³ LVIA, f. 449, ap. 1, 2.

Vilniaus vaizdai

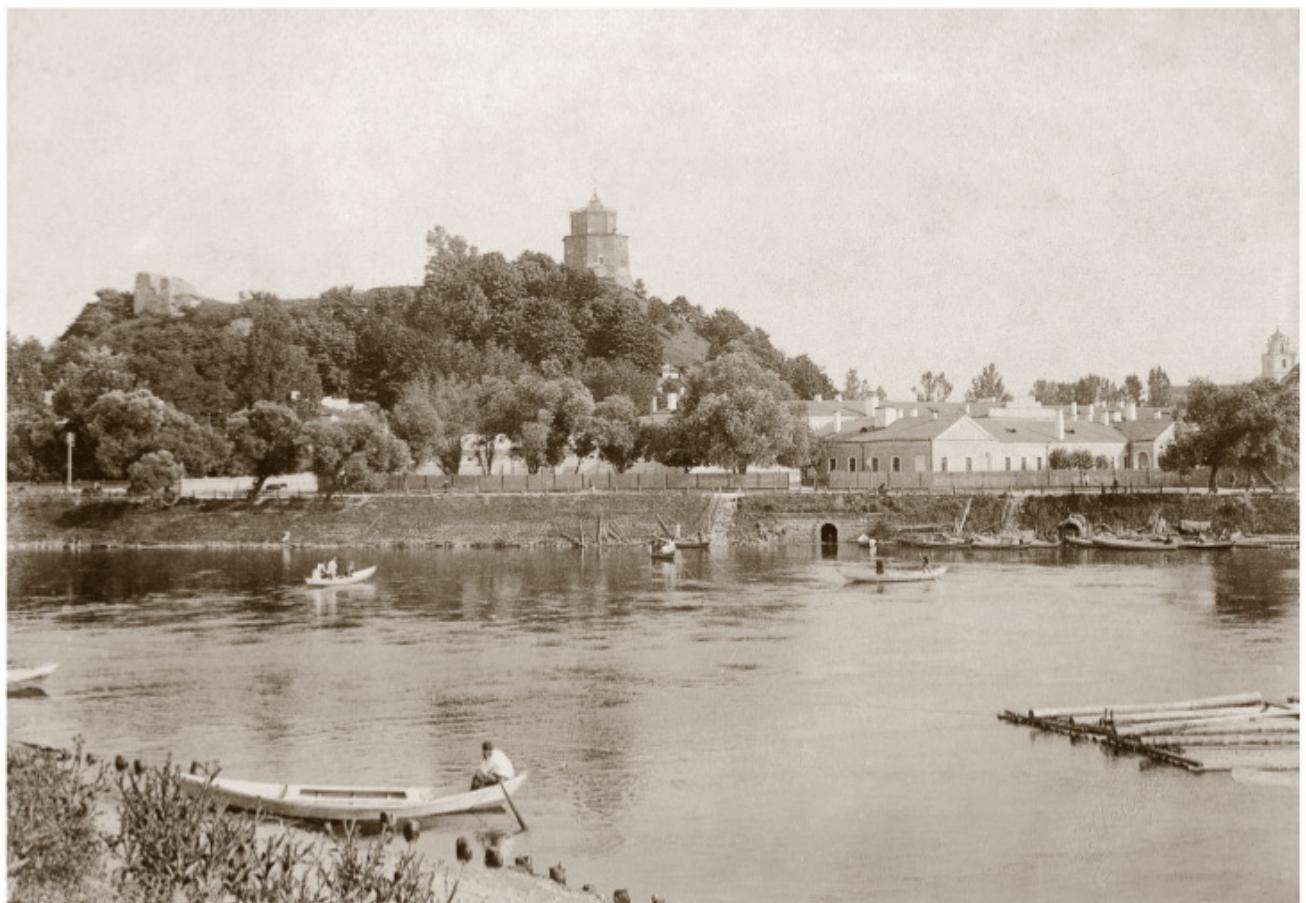
1 Šnipiškių panorama nuo Pilies kalno
Apie 1898

2 Vilniaus panorama nuo Žaliojo tilto
Apie 1896

3 Pilies kalnas nuo dešiniojo Neries kranto
Apie 1896

4 Neris prieplauka
Apie 1898

5–6 Neris ir Šv. Rapolio bažnyčia
Apie 1892

7 Šv. Rapolio bažnyčia ir Žaliasis tiltas
Apie 1892

8 Šnipiškės: Žaliasis tiltas, Šv. Rapolo bažnyčia
ir Raduškevičių rūmai
Apie 1898

17 Antakalnio (dabar T. Kosciuškos) gatvės
tvarkymo darbai
Apie 1892

18 Antakalnio apylinkėse. Tolumoje –
Šv. Petro ir Povilo bažnyčia
1896

19 Antakalnio (dabar Arsenalo) gatvės pradžia
Apie 1896

20 Antakalnio (dabar T. Kosciuškos) gatvė
Apie 1896